

séquences pouvant résulter du vol ou de la perte de ces documents [cf. al. 1er: documents de toute nature – tels que formulaires, moyens de paiement et cartes diverses – mis à sa disposition par la Banque] (...), ainsi que de l'emploi abusif qui pourrait être fait des uns ou des autres.”;

Les demanderesse repoussent l'application de cet article;

Elles soutiennent tout d'abord que cet article ne viserait pas le cas de l'exécution par la banque d'un ordre falsifié; cette lecture n'est pas conforme à la rédaction de la clause, qui vise expressément les conséquences de l'emploi abusif des documents; l'exécution par la banque d'un virement falsifié entre donc bien dans le champ d'application de la clause d'exonération visée à l'article 22, alinéa 3 du RGO, laquelle indique que c'est le client qui assume les conséquences de cette exécution;

Les demanderesse soutiennent alors que l'entame de l'alinéa litigieux (“*Sous réserve des limitations de responsabilité qui lui seraient reconnues par la loi*”) leur permettrait de faire échec à l'application de la clause, en invoquant l'article 1239 du Code civil; Elles plaident que cet article devrait être considéré comme une limitation à la responsabilité du client; Le tribunal ne partage pas cette analyse; l'article 1239 du Code civil est étranger à la question de la responsabilité du créancier;

Les demanderesse soutiennent alors qu'en toute hypothèse, l'article 22, alinéa 3 du RGO ne pourrait sortir ses effets dès lors qu'en l'espèce, la défenderesse aurait commis une faute lourde ou dolosive engageant sa responsabilité, ainsi que le prévoit l'article 3, alinéa 1er du RGO (“*La responsabilité de la banque est engagée par toute faute lourde ou intentionnelle – à l'exclusion des fautes légères – commise, dans l'exercice de ses activités commerciales, par elle ou par ses préposés.*”);

Selon les demanderesse, la faute lourde invoquée consiste dans le fait que les virements ont été exécutés par la banque, alors que la falsification était grossière, notamment du fait de grattage, ajouts et d'altération des données relatives aux bénéficiaires;

Les originaux des deux formules litigieuses sont jointes au dossier; le tribunal n'estime pas que la falsification puisse être qualifiée de “grossière”; Ni grattage, ni ajouts ne sont

visibles; les faussaires ont au contraire agi soigneusement, utilisant le même moyen d'écriture, sans surcharge ni utilisation de tipp-ex;

En outre, la défenderesse a rappelé en conclusions, sans être contredite sur ce point, que lorsqu'un banquier reçoit un virement à exécuter, il doit avant tout vérifier si la signature du donneur d'ordre correspond au spécimen de signature qui lui a été remis lors de l'ouverture du compte; il lui incombe également, si le bénéficiaire est également de ses clients, de vérifier la concordance entre le nom et le numéro de compte de ce bénéficiaire; En revanche, il ne peut être contraint de vérifier l'identité du bénéficiaire, ni, a fortiori, de vérifier si le bénéficiaire est bien créancier du donneur d'ordre;

En l'espèce, il y a lieu de relever que sur les formules de virement litigieuses, le nom du donneur d'ordre, son numéro de compte, les signatures autorisées, la date et les communications étaient demeurées originales et n'avaient subi aucune altération suite à la falsification; En outre, il n'est pas contesté par les demanderesse qu'il était habituel pour elles de recourir à des virements sur papier pour procéder à leurs paiements;

Dans ces conditions, il ne peut être soutenu que la falsification était grossière, ni, en conséquence, qu'en exécutant les virements, la défenderesse aurait commis une faute lourde ou intentionnelle;

En application de l'article 22, alinéa 3 du RGO régissant les relations des parties, il convient dès lors de constater que les demanderesse doivent assumer les conséquences de l'usage abusif des deux virements falsifiés;

La demande de réparation à charge de la défenderesse manque de fondement;

Par ces motifs,

Le tribunal,

(...)

Statuant contradictoirement,

Reçoit la demande, la dit non fondée et en conséquence, en déboute les demanderesse;

(...)

Noot

1. Een tijdelijke vereniging, gevormd tussen de SA TEI en SA Fabricom GTI Infra Sud (eisers), was houder van een bankrekening bij ING België en had per post naar haar bankkantoor twee overschrijvingsorders gestuurd ten gunste van resp. de SA TEI en SA Fabricom GTI Infra Sud.

Klaarblijkelijk werden tussen het uitschrijven en de uitvoering van de overschrijvingen de namen en rekeningnummers van de begunstigden vervalst.

Eén van de ‘nieuwe’ begunstigden bleek tevens rekeninghouder bij ING België te zijn. Daar het over te schrijven bedrag niet scheen te stroken met zijn profiel, werd contact opgenomen met eisers, waardoor de vervalsing aan het licht is gekomen.

De eerste overschrijving kon worden tegengehouden; van de tweede overschrijving naar een KBC-rekening werd slechts een beperkt deel gerecupereerd.

Eisers hebben vervolgens op grond van artikel 1239, 1ste lid BW (niet-tegenstelbaarheid van de uitgevoerde betaling aan een niet-gerechtigde derde), ING België gedagvaard in terugbetaling van het gedebiteerde niet-teruggegeven bedragen.

De bank verweerde zich met te stellen dat eisers niet bewijzen dat zij niet zou hebben voldaan aan haar contractuele restitutieverbintenis of aan haar verplichting om de juistheid van de overschrijving na te gaan en zij verwijst ter zake eveneens naar haar bankreglement dat bepaalt dat de klant alle gevolgen draagt bij diefstal of verlies van bankdocumenten en het mogelijk abusievelijk gebruik ervan.

De rechtbank van koophandel is de eisers niet gevolgd in hun argumentatie dat hun inziens artikel 1239 BW een beperking van de verantwoordelijkheid van de bankklant zou inhouden en dat de bank een zware fout zou hebben begaan door duidelijk vervalste overschrijvingsorders uit te voeren.

Volgens de rechtbank heeft artikel 1239 BW geenszins betrekking op de (beperking van) verantwoordelijkheid van de schuldeiser (bankklant) en moet de bank bij de uitvoering van overschrijvingen in de eerste plaats de handtekening op het order vergelijken met de specimendhandtekening en, wanneer de begunstigde tevens klant is bij de bank, de overeenstemming tussen diens naam en rekeningnummer nagaan.

2. De afgelopen jaren is er heel wat rechtspraak en rechtsleer verschenen betreffende de problematiek van de uitvoering van vervalste (papieren) overschrijvingsopdrachten.

Onderhavig vonnis is er dus één in een lange rij maar belicht en herhaalt niettemin een aantal interessante aspecten.

- a. vooreerst komt de kwestie aan bod van de toepassing van exoneratiebedingen in geval van een betwisting op grond van artikel 1239 BW en de restitutieplichting¹. Het hof van beroep te Brussel heeft in het recente verleden de combineerbaarheid van exoneratiebedingen en artikel 1239 BW aan strenge voorwaarden gekoppeld². Dergelijke bedingen zouden niet kunnen worden toegepast voor andere feitelijke omstandigheden dan deze waarnaar ze *expressis verbis* verwijzen en zouden enkel met succes kunnen worden ingeroepen bij geschillen gebaseerd op artikel 1239 BW en de restitutie-

tieverplichting, wanneer deze exoneratieclausules expliciet afwijken van artikel 1239 BW en de restitutieplichting³.

In casu oordeelt de rechtbank soepel dat de uitvoering van vervalste overschrijvingsorders niet anders kan worden uitgelegd dan als een gevolg van abusievelijk gebruik van gestolen of verloren bankdocumenten; met andere woorden: het door verweerders ingeroepen exoneratiebeding, wordt wel degelijk toepasselijk geacht;

- b. overigens deelt de rechtbank niet de visie van de eisers dat artikel 1239 BW de aansprakelijkheid van de schuldeiser beperkt en derhalve de toepassing neutraliseert van de exoneratieclausule in kwestie. De rechtbank meent immers dat artikel 1239 BW “est étranger à la question de la responsabilité du créancier”. Het is wel spijtig dat het vonnis op dit punt vrij vaag is gebleven anders dan het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel van 29 januari 2007: wanneer wordt bewezen dat een overschrijving vervalst is, dient de bank normaliter op grond van artikel 1239 BW alle gevolgen te dragen van de betaling aan een niet-gemachtigde derde, tenzij partijen anders overeengekomen zijn ongeacht of er sprake is van enige fout. Partijen kunnen aldus de verplichting tot teruggave moduleren zonder evenwel dat de bankier zich van zware fout of opzet mag ontheffen of het contract daardoor inhoudelijk mag uithollen⁴;
- c. ook het argument van de eisers dat de bank een zware fout zou hebben gepleegd omdat de vervalsing manifest (‘grossière’) was, wordt van tafel geveegd. Volgens de rechtbank zijn er op de originelen geen zichtbare schrappingen of toevoegingen vast te stellen. Het vonnis treedt vervolgens de thesis van verweerder bij, namelijk dat de bank die een overschrijvingsorder dient uit te voeren, in eerste orde de handtekening van de opdrachtgever moet vergelijken met de specimendhandtekening en desgevallend, indien de begunstigde ook klant bij haar is, de overeenstemming tussen de naam en het rekeningnummer van de begunstigde moet nagaan. Een bank kan niet gehouden worden tot een identiteitsverificatie van de begunstigde noch a fortiori of deze wel effectief schuldeiser is⁵.

Nadine Spruyt

¹ Voor een overzicht: R. STEENNOT, “Vervalste overschrijvingsopdrachten: artikel 1239 BW, afwijkende bedingen in de bankvoorwaarden en de leer van de onrechtmatige bedingen”, *BFR* 2006, 59; O. CREPLET, “Les conséquences juridiques de l’exécution d’un faux virement dans le rapport entre le titulaire du compte débité et la banque”, *BFR* 2006, 69-81.

² Brussel 5 maart 2005, *BFR* 2006, 82; Brussel 18 november 1999, *AJT* 2001-02, 69, noot R. STEENNOT; Brussel 18 november 1999, *TBH* 2000, 680, noot J.-P. BUYLE en M. DELIERNEUX.

³ O. POELMANS en A. DEOME, “Les relations entre le banquier et son client titulaire d’un compte en banque après l’arrêt de la Cour de cassation du 16 septembre 1993”, *Bank Fin.* 1994, 416.

⁴ *TBH* 2009/1, 11 met noot van A.-P. ANDRÉ-DUMONT.

⁵ Zie ter zake ook R. STEENNOT, “Heeft de bank de verplichting de overeenstemming tussen het rekeningnummer van de begunstigde en diens identiteit te verifiëren?” (noot onder Brussel 16 oktober 2007), *DCCR* 2008, afl. 79, 89; zie ook Brussel 20 december 2005, *BFR* 2007/1, 58, met noot.